bomennieuws

Nummer 1 - januari/februari 1992

Een uitgave van de Bomenstichting

DENDRO-LOGISCH BOOM-VERZORGING

- DENDROSAN – wondafdekmiddel
- SIOSAN – wondbehandelingsmiddel
- SAPSTOP – wondbehandelingsmiddel
- PLANTINGSSPRAY – anti-verdamping
- HØKAN – vlb. meststof
- ALGIHUM – komposteermiddel
- DENDROVORM – org. meststof
- DENDROMIX – diepte bemesting
- BELU – beluchtingssysteem
- ENKADRAIN – lucht drain
- BELU ROOSTER – boomroosters

COPIJN UTRECHT
ITS B.V.
Handelsonderneming

Gageldijk 4 F Postbus 9177, 3506 GD UTRECHT
Tel. 030-610808 Fax: 030-612140

Bomendienst

heidemij
Uitvoering

Postbus 177, 7300 AD Apeldoorn
055-667722

NOCB

Nederlands Onderzoek en advies Centrum voor de Boomverzorging

postbus 196 - 3870 KD Hoevelaken
Telefoon: 03425 - 1259

Het N.O.C.B. voor onafhankelijk en praktijkgericht onderzoek en advies, beedigd vakdeskundig taxateur voor bomen en houtige gewassen.

ONDERZOEK

BEHEERSADVISERING

AUTOMATISERING EN BEHEERSPLANNING

TAXATIE EN WETGEVING

Specifiek gericht op het vakgebied van de boomverzorging.

BEEDIGD VAKDESKUNDIG TAXATEUR VOOR BOMEN

Bomennieuws
nummer 1 - 1992

Een uitgave van de
Bomenstichting te Utrecht
Oplage: 3750

Eindredaktie en
vormgeving:
Frank Moens

Redaktie:
Aart de Veer
Joop Comijs
Mirjam Lammertink

Produktie:
Mirjam Lammertink
Jacqueline Langras

Aan dit nummer werkten
mee:
Ton van Wijlen
Dick Polvliet
Marjan ten Cate
Renate Wilms

Redaktieadres:
Bomenstichting
Donkerstraat 17
3511 KB UTRECHT
(030) 34 07 78

Druk:
Van den Berg's Drukkerij
BV - Maarn

Verschijnt 6 x per jaar,
voor donateurs gratis,
abonnementen ƒ 35,- per
jaar.

ISSN 0166-784 X

Overname van artikelen
en berichten na overleg
met de redaktie.

In dit nummer ...

6

1992: Floriade-jaar
De Bomenstichting presenteert zich dit jaar met drie andere organisaties in de gezamenlijke inzending 'Boom - Bos - Hout'.
We zullen u dit jaar op de hoogte houden van de bezienswaardigheden. In dit eerste artikel komt de voltooiing van het expositieterrein aan de orde.

8

"Bomen zijn net als mensen: er zit een levende lijn in".
Humphrey Bennett tekent al jaren bomen. Vroeger als hobby, tegenwoordig voor zijn werk. Renate Wilms redakteur van het tijdschrift 'Atelier', had afgelopen najaar een gesprek met hem.

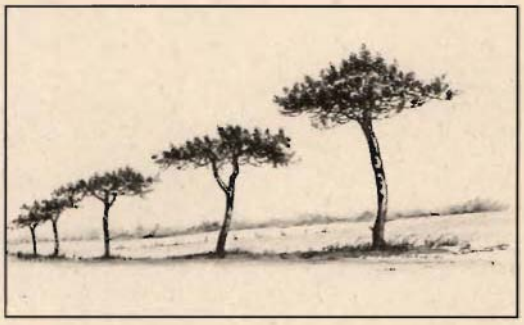

Dennen op Ameland
tek. Humphrey Bennett

15

Het wilde wilgenwoud van Flevoland
Ton van Wijlen, hoofd van de plantsoenendienst van Almere, leeft en werkt al jaren in de Flevopolders. In zijn artikel beschrijft hij het ontstaan van 'zijn' natuurgebied, een oerbos in pioniersstadium aan de rand van het Markermeer. Wij vroegen hem voor 'Stamgasten' zich openhartig uit te laten over het boombeheer in ons land.

Bijlage

Bomen & Hout
Bomen blijven altijd waardevol, ook als ze niet meer leven. Afhankelijk van specifieke eigenschappen kun je hout op vele manieren gebruiken. En denk dan niet dat krom hout niets voorstelt. Jaap van Leersum heeft zich gespecialiseerd in de kennis van bijzondere houtsoorten en -vormen. Hij schreef voor ons de zeventiende folder Bomen & ...

En verder in dit nummer:

Van de redaktie 4
Vitaliteit van onze bossen in 1991 4
De eik van Wouw in het nauw 5
Herstelbijdragen Monumentale Bomen 7
Meer aandacht voor bomen in Eindhoven en Valkenswaard 7
Stamgast: Ton van Wijlen 11
Herdenkingsbomen(1) 13
Nederland is een bomentaxateur rijker 14
Klimop is mooi en zeker niet schadelijk 20
Bladluizen zijn niet zomaar te vangen 20
Voor u gelezen 20
Beperking gebruik tropisch hardhout 21
Boeken 21
In Friesland is het al voorjaar 22
Agenda 22
Vragen 22

Overzicht artikelen 1991

Op de voorpagina:

Twee wilgen, getekend door Humphrey Bennett

Van de redaktie

Een nieuw jaar, nieuwe bomen? Nee, zo simpel is dat niet.
De Bomenstichting is natuurlijk vanouds aktief op het gebied van de bescherming van monumentale bomen. Ook in dit nummer wordt daarvan weer gewag gemaakt. Behalve enkele akties voor behoud worden ook de langzamerhand al haast 'normale' herstelbijdragen uit het Bomenfonds besproken.
De Bomenstichting is ook uit op versterking van ons bomenbestand. Temidden van die duizenden nieuwe bomen op de Floriade kunt u, vanaf 10 april, ook de Bomenstichting vinden. We zullen deze hele jaargang aandacht aan deze grote groenmanifestatie besteden. En ook één van onze donateursexcursies gaat erheen.
De bekende schrijver over natuur Ton van Wijlen behandelt de nieuwe bossen van Flevoland. Ook is hij aan onze stamgasttafel aangeschoven en daar vertelt hij over de 'groene vloeken in het landschap'. "Dat zijn al die ziektegevoelige monocultures die we maar gauw moeten afschaffen en vervangen door de meer natuurlijke 'bonte lappendekens'."
Humphrey Bennett is de fijnzinnige beeldend kunstenaar die al veel voor de Bomenstichting heeft gedaan. Zo heeft hij de boomtekeningen voor onze kalender van dit jaar gemaakt. Het werd tijd om hem eens te interviewen en het resultaat leest u in dit nummer.
Ditmaal wordt ook weer een folder bijgeleverd, en wel over het thema Bomen & Hout. Er wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de (traditionele) toepassingen van inheemse houtsoorten. Bomen hebben niet het eeuwige leven, goed, maar hun produkten kunnen dat 'leven' soms met vele eeuwen verlengen!

Wat beter jaar voor beuk en eik

De vitaliteit van onze bossen in 1991

Zowel het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij als Natuurmonumenten stellen ieder jaar een onderzoek in naar de vitaliteit van onze bossen. Voor 1991 zijn de resultaten nog steeds niet om over te juichen, toch schijnt er hier en daar een zonnestraaltje door de sombere zure regenwolk.

Er zijn twee soorten faktoren, die de vitaliteit van onze bomen beïnvloeden. Allereerst de traditionele faktoren als vorst, droogte en aantasting door schimmels of insekten. Daarnaast zijn er faktoren die door menselijk handelen worden veroorzaakt, zoals verontreiniging van lucht en bodem en verdroging als gevolg van daling van de grondwaterstand. Hierbij moet worden opgemerkt, dat luchtverontreiniging op den duur de weerstand tegen genoemde traditionele faktoren verzwakt.
Wat de resultaten van het onderzoek betreft het volgende. In het algemeen kan worden gezegd, dat de vitaliteit van onze bossen in 1991 niet verder achteruit is gegaan. Dat betekent, dat 52% van onze bossen vitaal mag worden genoemd, 30,2% minder vitaal, 14,7% weinig vitaal en 3,1% niet vitaal. In de konditie van eiken en beuken trad een lichte verbetering op. Oostenrijkse en Corsicaanse den, Douglas en Fijnspar behoren nog steeds tot de minst vitale boomsoorten. Opmerkelijk is, dat de vitaliteit van de bossen in Drenthe is verbeterd, terwijl die van de bossen in Limburg is verslechterd.
Uit het bovenstaande zal u duidelijk zijn, dat de situatie verre van rooskleurig is gebleven, en dat de luchtvervuiling als gevolg van vooral verkeer en veehouderij een zeer ernstige bedreiging voor onze bossen blijft.

J.C.

De eik van Wouw in het nauw

Frank Moens

In het dorpje Heerle dat deel uitmaakt van de gemeente Wouw, gelegen tussen Roosendaal en Bergen op Zoom, staat midden in het centrum een fraaie eik. De boom is zeer beeldbepalend en hij moet waarschijnlijk wijken voor de bouw van een supermarkt.

Als het aan het gemeentebestuur had gelegen was de boom al lang weg geweest. Een bewoonster van Heerle trok zich het lot van de boom aan en begon in het kader van de wet AROB een bezwaarprocedure tegen het gemeentebesluit.

Situatiebeschrijving

De boom staat aan de rand van een braakliggend terrein op de hoek van de Torenbaan en de Herelse straat. Voor dit terrein is een bouwplan bedacht voor een nieuwe supermarkt. De franchise organisatie, waar de toekomstige eigenaar zich bij aangesloten heeft, heeft een minimale oppervlakte vastgesteld van de verkoopruimte (325 m2). Als dit niet kan worden gehaald gaat de bouw niet door.

De kavel is groot genoeg voor deze minimale verkoopruimte, alleen rust er een recht van overpad op de kavel die met een vrije doorgang van 4,25 meter langs de eik loopt. Het probleem is nu dat het hart van de boom op 4,25 meter van de erfscheiding staat. De doorgang is daardoor te smal. De gebruikers van het recht reden daarom altijd aan de andere zijde van de boom naar de straat, waar - vanuit de stam gemeten - de ruimte 4,25 m breed was. De gebruikers zijn vooralsnog niet van plan dit recht op te geven of toe te stemmen in het verminderen van de vrije breedte. Daardoor kwam de gemeente in de problemen. Ze wilde graag een bouwvergunning geven voor de nieuwe supermarkt en wilde tevens niet tornen aan het recht van overpad. Dus moest de eik maar wijken.

Arob-bezwaarschrift

Gelukkig was er nog iemand die zich bekommerde om de beeldbepalende boom. Mevrouw van Dijk diende een bezwaarschrift in bij het gemeentebestuur. Zij woont hemelsbreed op een steenworp afstand van de boom, maar helaas niet in dezelfde straat en ze kan de boom vanuit haar zolderraam zien. Zoals gebruikelijk werd zij gehoord in een zitting van de AROB-commissie die het College adviseert. Men stond daar open voor haar argumenten want de commissie schrijft in het advies aan het College van B & W onder andere het volgende:

... "dat voldoende aannemelijk is gemaakt en overigens door reclamante ook niet is bestreden dat bedoelde lokatie het meest aangewezen en ook de enige mogelijke is voor de vestiging van de supermarkt;...

dat reclamante evenwel van mening is dat het belang van de handhaving van deze boom onvoldoende is afgewogen tegen het belang van de vestiging van de supermarkt en dat voorts de boom slechts moet wijken omdat er recht van overpad bestaat;...

dat voorts niet is aangegeven waarom het onderhavige recht van overpad niet op een andere wijze zou kunnen worden geregeld, als gevolg waarvan de boom wellicht eveneens zou kunnen worden gespaard;...". De Commissie beveelt tenslotte B & W aan te besluiten: "de bezwaren gegrond te verklaren en het bestreden besluit in te trekken.'

BRABANTS NIEUWSBLAD

Wouw houdt vast aan kappen eik

'Belang van supermarkt onschatbaar'

(Van onze verslaggever)

HEERLE - De waarde van een ongeveer honderdjarige eik mag dan enkele tienduizenden guldens zijn. De komst van een nieuwe, grotere supermarkt is voor de bevol-

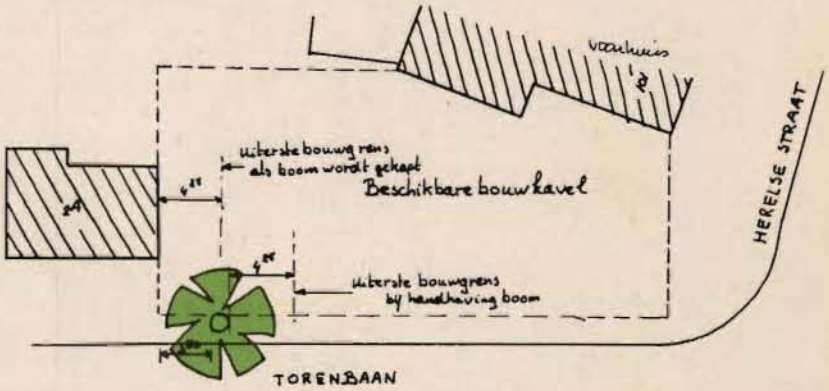

Nadat mevrouw van Dijk het bezwaarschrift bij de gemeente had ingediend, heeft zij een verzoek tot schorsing aan de Voorzitter van de afdeling Rechtspraak van de Raad van State gezonden. Deze verklaarde haar niet belanghebbend omdat

zij op meer dan 200 meter van de boom zou wonen. Dit besluit werd door B & W overgenomen en het advies van de Arob-commissie werd genegeerd. In de officiële beschikking staat nu het volgende: ... 'dat reclamante woonachtig is aan de Kapelstraat te Heerle op een afstand van 200 meter van bedoelde boom;...
dat naar het oordeel van hun college reclamante door de onderhavige beschikking niet rechtstreeks in haar belang getroffen is;...
dat hun college, gelet op het vorenstaande, reclamante in haar bezwaar niet ontvankelijk acht;...
besluiten: reclamante in haar bezwaar niet ontvankelijk te verklaren.'

Het vervolg
Het College maakt zich er op deze wijze makkelijk van af. Over de argumenten voor het behoud van de eik wordt in de beschikking niet geschreven. Dit is schandelijk.
Mevrouw van Dijk heeft een beroepschrift gezonden aan de Raad van State. De Bomenstichting heeft het College een brief geschreven, waarin wordt gevraagd om toch het recht van overpad nog eens te beoordelen en heeft bezwaar gemaakt tegen de kapvergunning. We geven het nog niet op!

1992: Floriade-jaar!

De werkzaamheden zijn in volle gang op het terrein waar de Bomenstichting, Boomkwekerij Ton van den Oever, Centrum Hout en Stichting Bos en Hout zich gezamenlijk zullen presenteren.

foto: Mirjam Lammertink

Op 10 april is het zover. Dan zal de wereldtuinbouwtentoonstelling Floriade 1992 in Zoetermeer haar poorten voor het publiek openen. In de zware kleigrond van het poldergebied wordt nog hard gezwoegd om alles op tijd klaar te krijgen, maar de organisatoren blijven optimistisch. De Floriade 1992 wordt een groot sukses! In Bomennieuws houden we u dit jaar op de hoogte van alle festiviteiten. Wie mee wil met de donateursexcursie op 23 mei a.s. moet het aprilnummer van Bomennieuws goed in de gaten houden.

Wat valt er te beleven?
Het 70 ha grote park is opgedeeld in zeven themagebieden. In het gebied *'Produktie'* krijgt u een overzicht van de diverse teeltwijzen en het assortiment van de sierteelt en de voedingstuinbouw. Daar kunt u massa's bloemen bewonderen en in de boomgaard zien hoe de fruitteelt zich in de loop der tijd heeft ontwikkeld. In het themagebied *'Consument'* laten hoveniers en tuinarchitecten zien welke mogelijkheden er zijn bij de vormgeving en verzorging van allerlei soorten tuinen. In het *'Milieupaviljoen'* vindt u naast de inzending van de Bomenstichting samen met Ton van den Oever, Centrum Hout en Stichting Bos en Hout ondermeer het Ministerie van VROM en de Nederlandse Spoorwegen. De Hoogheemraadschappen Delfland, Rijnland en Schieland hebben samen een 'Waterwonderland' aangelegd, waar kinderen kunnen zien wat het effekt is als ze een gaatje in een dijk prikken... In het themagebied *'De Wereld'* vindt u internationale inzendingen, met ondermeer een schitterende Japanse tuin. In kleine paviljoens geven de inzenders informatie en kunt u buitenlands eten. In het themagebied *'Recreatie'* kunt u fijn wandelen in het rosarium, terwijl u de kinderen hun gang laat gaan in het grote kinderspeelparadijs. Erfelijkheidsleer, veredelings- en teelttechnieken worden in het *'Toekomstgebied'* aanschouwelijk gemaakt. In diverse paviljoens komen *'Handel en Distributie'* aan de orde, want de produkten moeten immers vers bij de consument aankomen en Nederland speelt een belangrijke rol als Poort van Europa. Kortom, genoeg te zien en te beleven dus op de Floriade!

M.L.

De Floriade is geopend van 10 april tot en met 11 oktober, dagelijks van 9.30 tot 19.00 uur (in september en oktober 18.00 uur). De toegangsprijs bedraagt voor volwassenen *f* 20,-, 65+ *f* 17,50, kinderen van 4 t/m 11 jaar *f* 12,50. De Nederlandse Spoorwegen zullen een trein/toegangbiljet aanbieden.

***Tip**: Tot 1 april kunt u bij alle Rabobanken een Passe-partout kopen à f 85,- per stuk. Na 1 april betaalt u daarvoor f 110,-.*

Herstelbijdragen monumentale bomen

Het Bomenfonds is zijn tweede jaar ingegaan. Over het eerste jaar kan iedereen meer dan tevreden zijn. Er is nog nooit zo veel geld aan het opknappen van monumentale bomen bijgedragen. Luc Noordman heeft de ƒ 100.000,-, die hem als beheerder van het fonds ter beschikking stond, volledig kunnen toezeggen aan ruim dertig boomeigenaren. Voor 1992 zijn al weer vele aanvragen binnen.

De Lathmer

Uit de aanvragen koos ik een bijzonder objekt met een schat aan monumentale bomen, 'De Lathmer'. Dit landgoed bij het plaatsje Wilp (gemeente Voorst) tussen Deventer en Zutphen dateert uit de 17e eeuw. Het landhuis stamt uit een latere periode. Ongeveer 40 jaar geleden werd er een leefgemeenschap voor geestelijk gehandicapten in gesticht.

De gebouwen staan in een schitterend park, met vele monumentale bomen, waaronder enkele 170 jaar oude exemplaren zoals lariks, moerascipres, tulpenboom en een echte libanonceder (Cedrus libani). Deze majestueuze boom staat in een groepje aan de rand van een grasveld. Op de foto is duidelijk de, voor deze soort karakteristieke, etagegroeiwijze te zien. De stam heeft op 1,30 meter hoogte een omtrek van 5,3 meter. De boom is ongeveer 20 meter hoog en de kroondiameter bedraagt zo'n 30 meter.

De boom had stormschade opgelopen en daarom werd een beroep gedaan op het Bomenfonds. De bijdrage van ƒ 380,- zal worden gebruikt voor het verwijderen van takstompen, dood hout en schuurtakken. Zonodig worden ook de wonden van de afgescheurde takken verzorgd.

F.M.

Extra aandacht voor bomen in Eindhoven en Valkenswaard

In het laatste themanummer van Bomennieuws berichtten we u dat de treurbeuk op de hoek van de dr. Cuyperslaan en de Woenselsestraat in Eindhoven na het voeren van aktie werd behouden.

Het gemeentebestuur liet de Bomenstichting weten dat er geld moest worden vrijgemaakt om de herinrichting van de inrit van de houthandel te kunnen bekostigen.

Eind oktober kwam het bericht van B & W binnen dat de gemeenteraad had besloten ƒ 26.000,- beschikbaar te stellen voor het treffen van maatregelen tot behoud van de treurbeuk, die voorkomt op de lijst van "beeldbepalende elementen in het ruimtelijk beleid".

Linden in Valkenswaar behouden

Eveneens in het themanummer werd gemeld dat door goed overleg met de plantsoenendienst in Valkenswaard enkele linden werden gespaard. De gemeente stuurde onze kontaktpersoon, de heer Wijnen, een brief waarin zij meedeelde dat de bomen eigendom blijven van de gemeente. De grond wordt wel verkocht, maar met die restrikties dat de gemeente het recht behoud de bomen te verzorgen en maatregelen te treffen die noodzakelijk zijn om ze in stand te houden. Bovendien mag in een straal van zeven meter vanuit de stam niet worden gebouwd en tot drie meter niet worden gegraven. Het zou nog beter zijn geweest als de gemeente het woord 'kroonprojektie' had gebruikt en daarbinnen alle handelingen had verboden. In ieder geval is men van het belang van deze bomen doordrongen en zal er toezicht zijn op de naleving van de besluiten.

F.M.

'Bomen zijn net als mensen, er zit een levende lijn in'

Humphrey Bennett portretteert bomen

Renate Wilms

De Engelsman Humphrey Bennett woont en werkt al ruim tien jaar in Nederland. Wat hem bij aankomst in ons land het eerst opviel waren de bomen; die bomen karakteriseren het Hollandse landschap. Vanaf dat moment - eind jaren zeventig - legde hij zich in zijn vrije werk toe op het tekenen van het Nederlandse landschap.

Van de academie kreeg hij mee dat je moet proberen 'buitengewoon' te zijn en jezelf te onderscheiden, doen wat een ander niet doet en maken wat een ander niet maakt. Kortom, je verdiepen en specialiseren in een bepaald onderwerp. Voor Humphrey Bennett werden dat bomen ...

Lezers van Bomennieuws hebben geregeld werk van hem kunnen zien. Humphrey Bennett tekende onder andere alle adoptiebomen van de Bomenstichting, die na het beëindigen van de adoptie aktie op de Bomenkalender 1992 zijn afgebeeld.

Humphrey Bennett - in 1948 geboren te Londen - volgde zijn opleiding aan de North East London School of Arts (grafiek) en de John Cass School of Arts (tekentechnieken). Na het beëindigen van zijn studie was hij van plan om te gaan schilderen,

Groep bomen in de polder bij Eemnes (U.) 50 x 65 cm

maar de tekentechniek boeide hem zó dat hij is blijven tekenen. Inmiddels tekent hij al ruim twintig jaar, iedere dag. Aanvankelijk altijd in zwart/wit. 'Zwart/wit is op zichzelf al zo krachtig' aldus de kunstenaar. 'Pas de laatste zes à acht jaar voeg ik ook kleur toe aan mijn werk'. Sinds vorig jaar werk ik ook met zelfgemaakte inkt, volgens een oud recept gemaakt van galappels van de eik. Dit geeft prachtige kleuren.
Humphrey Bennett werkte al zo'n vijftien jaar als reclametekenaar toen hij besloot om van zijn hobby - het tekenen van bomen - zijn werk te maken.

Vanaf dat moment - vijf jaar geleden - is hij werkzaam als vrij beeldend kunstenaar.
Met die twintig jaar ervaring als bagage tekent hij bomen voor bijvoorbeeld de Bomenstichting, Natuurmonumenten, verschillende uitgeverijen, particulieren en natuurlijk voor zichzelf.
Daarnaast geeft hij één dag per week les in modeltekenen aan de Gooise Academie te Laren.

Begraven in papier

Het is opvallend dat Humphrey Bennett, hoewel hij zich heel geregeld in de bossen ophoudt, iedere keer solitaire bomen afbeeldt, kleine boomgroepen die samen een mooie compositie vormen daargelaten.
'In één boom valt zoveel te zien. In mijn techniek is het mogelijk om een vergaande verfijning door te voeren, zelfs zó ver dat de trilling van zo'n boom in het landschap voelbaar is. Bij tekenen heb je te maken met driedimensionale voorwerpen - in dit geval bomen - die teruggebracht moeten worden naar een plat vlak dat slechts twee dimensie heeft. Ik begraaf me als het ware in het papier en probeer op die manier diepte en weidsheid te creëren.'

Zomer- en winterstadium

Heel interessant zijn de tekeningen waarin Humphrey Bennett zowel het zomer- als het winterstadium van dezelfde boom of boomgroep heeft vastgelegd. 'De winterstand van een boom is heel belangrijk. In dat stadium kun je heel goed zien hoe de lucht door de boom gaat. Het geeft bovendien inzicht in hoe zo'n boom in elkaar zit. Ik vergelijk het tekenen van bomen in de verschillende seizoenen dan ook met het tekenen van een gekleed en een naakt model; in de zomer zijn de bo-

men aangekleed, in de winter zijn ze naakt. Bomen zijn net als mensen, er zit een levende lijn in.'

Puur natuur

Humphrey Bennett tekent het liefst naar de natuur; een tekening maken aan de hand van een foto werkt niet voor hem. In principe gaat hij - voor zover het weer het toelaat - iedere dag terug naar de boom die model staat totdat de tekening af is.

'Tijdens mijn vakanties maak ik wel eens foto's van bijzondere bomen. Die foto's heb ik echter nog nooit als voorbeeld gebruikt. Eigenlijk dienen ze meer als geheugensteuntje. Zoiets als: daar moet ik nog eens naar terug.'

Als hij weet welke boom hij gaat tekenen - zijn eigen keuze of een opdracht - loopt Humphrey Bennett eerst een aantal keren om de betreffende boom heen, eventueel samen met de opdrachtgever. Zo zoekt hij naar de spannendste hoek; de boom moet in balans zijn.

Voordat hij met de werkelijke tekening begint, maakt hij eerst een aantal schetsen. Van iedere kant, met het oog op het profiel, soms wel tien stuks.

'Op het moment dat ik de keuze heb gemaakt vanuit welke positie ik de boom ga tekenen, weet ik precies hoe het eindresultaat eruit gaat zien. Dat zit in die twintig jaar ervaring. Bovendien mag er, omdat mijn tekeningen zo arbeidsintensief zijn, niet veel fout gaan.'

Gemengde techniek

Op het eerste gezicht lijkt het alsof de bomen van Humphrey Bennett vervaardigd zijn met gouache (dekkende waterverf) als primer; veel (kleur)potlood, een beetje oliepastel, een scheermes en een scalpel.

Licht

'Ik begin 's ochtends vrij vroeg, om een uur of acht, en werk dan ongeveer acht uur achter elkaar door. In het vroege ochtendlicht zie je de boom heel massief. Naarmate de dag verstrijkt en het licht verandert, zie je steeds meer details. Op een gegeven moment 'ken' ik de boom. Ik hoor de wind door de boom gaan en herken het geluid. Ik weet precies waar iedere tak zit. Hierbij ga ik uit van de stam en nummer de takken vervolgens van onder naar boven.

Tijdens het werken draait de zon. Ik moet dan beslissen hoe ik de schaduw zal vastleggen. In de praktijk is gebleken dat ik de voorkeur heb voor het namiddaglicht.

Grove dennen
36 x49 cm

Schetsen

'Ik maak dus eerst schetsen, maximaal vijftien stuks op gewoon tekenpapier. Als ik een bepaalde compositie heb uitgekozen, breng ik met potlood een ruwe schets aan op dik tekenkarton waarop de definitieve tekening zal komen. Het voordeel daarvan is dat ik er echt in kan snijden, zonder de tekening daadwerkelijk te beschadigen. Als ik te ver ga kan ik telkens opnieuw kleur aanbrengen. Na de schets breng ik een ondergrond in de kleur van de boom aan. Daarna bouw ik de boom van licht naar donker op. Ik werk veel met potlood, kleurpotlood en met heel scherpe mesjes. Met de mesjes kan ik de kleur weer weghalen en kan ik de heel fijne details aanbrengen.

Als laatste wordt met oliepastel de 'finishing touch' gemaakt. Het is niet meer dan een 'touch' want oliepastel overheerst snel. Hoewel mijn werkwijze - het aanbrengen en weer terughalen van kleur - het mogelijk maakt om vrij lang door te werken, is het ook voor mij telkens weer de vraag wanneer ik daarmee moet stoppen..

Expositie

2 maart t/m 1 april

In het gemeentehuis van Epe aan de Ring in Epe exposeert Humphrey Bennett samen met beeldhouwster Margo Hudig.

Openingstijden: maandag t/m donderdag 10-12 en 14 - 16 uur en op vrijdag van 10 -12 uur

Deze tekst is met toestemming van de uitgever overgenomen uit Atelier, een tweemaandelijks tijdschrift voor tekenaars en schilders.
Voor meer informatie: Uitgeverij De Doelenpers, Postbus 272, 1800 AG ALKMAAR, tel. 072-152222

boomverzorging
lei van dinther

Grootgenhouterstraat 122, 6191 NW Beek
Telefoon 046-377186

VAN DAM
BOOMVERZORGING

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK / BOOMCHIRURGIE/GROEISTOORNISSEN/AFBOUW- EN VELLING VAN BOMEN / ADVIES EN INVENTARISATIE

Borren Boomverzorging
N.C.H. arb. qualified.
• Rooien • Snoeien
Aanplanten • Standplaatsverbetering
• Adviezen
Braakmansteeg 12 • 7437 PV Bathmen • Tel. 05700-13269 • Privé 05704-3329

VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: 03409 - 1880
Fax: 03409 - 2366

Meijer Groen en Recreatiebeheer
Uw bomen zijn ons waard.

Snoeien d.m.v. klimspecialisten of hoogwerker.
Velling - dunningen, wondbehandeling.
Specialist in "moeilijke gevallen".

Vrijblijvend advies en offertes.

MEIJER
Meijer Huizen, Uw adres!
Delta 142, 1273 MA Huizen, Telefoon 02152-53568

Ton van Wijlen is columnist van diverse kranten en tijdschriften, schrijver van een tiental boeken. Hij is tegenstander van iedere vorm van door de mens aangelegde monocultures. Zijn stelling is, dat 'biologisch rijke bossen en beplantingen ecologisch in feite vereist zijn, landschappelijk gezien buitengewoon aanvaardbaar zijn, in recreatief opzicht het meest aantrekkelijk zijn en in economisch opzicht op termijn het beste rendement opleveren'.

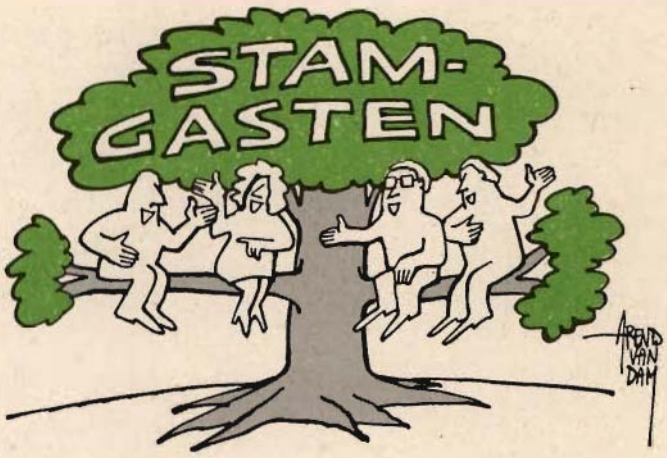

Groene vloeken in het landschap

Ergens in het gemengde loofbos bevindt zich een gat in het kronendak. Het zonlicht tuimelt er als een waterval door naar binnen. Het rolt over de bosbodem verder tot in het struikgewas, om dan snel te worden weggezeefd tot een stemmig duister. Het gat in het bos is er een paar jaar geleden in gevallen. De bliksem kliefde toen het luchtruim in tweeën. En met donderend geweld ijlde een verzengend hete schicht het harde hout in van de oude eikeboom. De stokoude eik, tot dat moment op die plek nog heerser van het woud.

Nieuw leven.
Daar, waar het zonlicht speels over de bosbodem dartelt, wemelt het intussen van het nieuwe leven. De dood van de eik is het sein geweest voor een groots festijn. Talloze vingerhoedskruidplanten bruisen de grond uit. Alsof ze er al die tijd al hebben gestaan. En primula's met bloemen in zachtgele tinten bevolken in het prille voorjaar de bodem, samen met roze-witte bosanemonen en wat al niet meer!
Duizenden eikels zijn inmiddels ontkiemd. Het zonlicht heeft hen wakker geschud: er zit een gat in het kronendak. Er is plaats voor een nieuwe boom. Voor een toekomstige heerser. De sterkste, de krachtigste van alle jongelingen zal het recht verwerven, dit gat in de toekomst op te mogen vullen.

Radicale middelen.
De natuur bedient zich van wel zeer radicale middelen om er vooral maar voor te zorgen, dat alleen de allerbesten overleven en zich weer voortplanten. Hoe? Via een wild toneel van strijd en twisten. Maar ook door middel van een vertederend schouwspel van liefde en geboorte. Een intense wisselwerking van uitersten. Gevarieerd tot in het oneindige. Met als doel, zoveel mogelijk soorten planten en dieren bijeen te brengen op een zo gering mogelijke oppervlakte. Eten en gegeten worden; vrijen en twisten; geboren worden en sterven. Elkaar onder de duim houden. In het gareel houden. In evenwicht houden. Zorgen dat ieder z'n plaats weet in de reusachtige huishouding van de natuur. De huishouding, die we ook wel 'natuurlijk evenwicht' noemen.

Stabiele huishouding.
Dit bos, dit door de natuur zelf geheel gecomponeerde en gedirigeerde groene tafereel, wemelt van de variatie. Geen plek is gelijk aan de vorige. Geen enkele ziekte zal kunnen uitgroeien tot een plaag. Daarvoor zijn in dit woud te weinig potentiële slachtoffers te vinden. Immers, de natuur koos bewust voor het 'bonte-lappendeken-principe'. En dat wil dan weer zeggen, dat er ontstellend veel soorten planten en dieren in haar huishouding voorkomen. Elke soort is als het ware een lapje van de deken.

Risicospreiding.
Die keuze houdt automatisch in, dat slechts een gering aantal individuen per soort een plek vindt in de huishouding. De besten, de sterksten, de slimsten, namelijk. Voor de overigen is geen plaats gereserveerd; zij vallen af en dienen tot voedsel van de overlevenden.
Omdat ziekten meestal heel specifiek werken en gespecialiseerd plegen te zijn op één bepaalde soort plant of dier, kunnen de veroorzakers van zo'n dood en verderf zaaiend fenomeen zich nimmer tomeloos uitbreiden en tot een plaag worden. We zeiden het immers al: er zijn te weinig geschikte slachtoffers te vinden. Zodoende. Een logische zaak. Een kwestie van risico-spreiding. Niet alle troeven op één soort zetten.

Monocultures.
Wijd om zich heen grijpende ziekten en plagen vormen echter wel degelijk haar gereedschap, haar oorlogstuig, om monocultures aan flarden te slaan. Om orde op zaken te stellen in grote gebieden, bezet met slechts één of hooguit enkele soorten planten en dieren. Om onnatuurlijke zaken in het gareel te krijgen. Bacteriën en virussen, maar ook rupsen, luizen, schimmels en noem maar op, vormen haar trawanten in de strijd tegen het onlogische. Tegen het instabiele, het verderfelijke. En altijd maar weer is het uitgerekend de mens die het klaar speelt om zich de toorn van de natuur op de hals te halen. Snapt u eigenlijk ook maar iets van al die populieren- en dennenakkers in het land? Of van die stadse fratsenlanen, bestaande uit duizenden bomen van één enkele kloon? Zijn dat verantwoorde investeringen in ons groene milieu? Ze gaan immers ver voor hun tijd aan flarden. Want de natuur pikt het niet. Nooit. Daarom zijn monocultures groene vloeken in het landschap. Altijd!

Ton van Wijlen

ton van den oever bv

boomkwekerijen

Bomen
- gangbare sortiment uit de volle grond
- nieuwe introducties
- cultuurvariëteiten op eigen wortel!
- Ton-Bomen

Levering door hele land:
bomen
bosplantsoen
heesters
coniferen
rozen
vaste planten

Rijksweg 13, 5076 PB **Haaren (NBr.)**
tel. 04117 - 1771/1535
telefax 04117 - 1585

Europaweg 18-20, 7742 PN **Coevorden**
tel. 05240 - 17280
telefax 05240 - 16099

de Vertakking

BOOMVERZORGING

TUINAANLEG EN ONDERHOUD

Mariëngaarderweg 13,
9074 TL Hallum, Tel. 05183-1131

Pius Floris

BOOMVERZORGING

Baarzenstraat 17
5262 GD Vught
073 - 56 72 35

VOOR EEN *FLORIS*SANT BOMENBESTAND

boomverplanting, verzorging, velling
onderzoek en advies
groeiplaatsverbetering

ARBORI ARNHEM

boomkokers
klim- en verankeringsmaterialen
inventarisatie en beheersplannen

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: de Wiltstraat 57 6821 cc Arnhem tel. 085 - 42 42 23 fax. 085 - 43 69 90

Herdenkingsbomen (1)

Dick Polvliet

Voor hun onderzoek voor het boek 'Bomen voor Oranje' bezochten Dick Polvliet en Rob Wandemaker vele bomen. Slechts een deel van de notities en foto's werd gebruikt voor het boek. Er bleef zoveel interessants over, dat ze u daar graag in een serie artikelen over vertellen.

Persoonsgebonden bomen
Op zoek naar Oranjebomen kwamen wij ook bomen tegen, die de herinnering aan een 'gewone' Nederlander levend willen houden. Zo troffen wij aan de bosrand van Lunteren een amerikaanse eik aan, met rondom een hek versierd met eikels. De boom werd in 1914 door de burgerij aangeboden aan 'den stichter van het Buurtbosch', notaris van den Ham, naar wie ook de laan langs het bos is genoemd.
In het stadspark te Groningen staat een linde (*Tilia x vulgaris*), ook met een sierhek, ter nagedachtenis aan de stadsarchitekt 'ir. J.A. Mulock Houwer, geboren 24 maart 1857 - overleden 16 juli 1933'.
In Winschoten staat op St. Vitusholt een wintereik, de mr. Schönfeldboom, 'Aangeboden door volksonderwijs, februari 1936'.
In Lelystad (haven), aan de Oostvaardersdijk, staat de oudste boom van Flevoland (1950). Hij is genoemd naar ir. Klasema, hoofd van de Dienst der Zuiderzeewerken van 1970-1974. Over deze wilg, ontsproten uit een piketpaaltje, kon u al eerder in Bomennieuws lezen. Deze stad heeft ook een anonieme gedenkboom. Op de hoek van 't IJ', schuin tegenover 'Pampus', staat een paardekastanje, beschermd door een 'Amsterdammertje'. De gemeente Amsterdam bood de boom aan ter gelegenheid van de eerste bewoners in wijk Noord. Een datum wordt niet vermeld.
In Vught tenslotte troffen wij een zilveresdoorn aan, geplant op 16 maart 1977 ter gelegenheid van de geboorte van de 24.000ste inwoner (dit aantal schijnt voor een gemeente financieel aantrekkelijk te zijn).

Jubileumbomen
Nu uw aandacht voor herdenkingsbomen, geplant door of op verzoek van verenigingen die op die manier een jubileum van zichzelf of anderen hebben willen vastleggen.
In Halsteren staat op hetzelfde plein als de Juliana en Bernhardbeuken een zomereikje, voorzien van het volgende bordje:'En we boomde ier deur op 11-11-'76'. De plaatselijke carnavalsvereniging bestond op die datum elf jaar!
In het park Reeburg te Vught staat een beetje achteraf een Japanse honingboom, geplant in 1985 'ter gelegenheid van het 65-jarig bestaan van het Bienengilde... (bordje verder onleesbaar, maar dat het om bijen gaat is wel duidelijk).
In Deventer staat in het Rijsterborgherpark vlakbij de Juliana-eik een zuilvormige iep (*Ulmus 'Columella'*), voorzien van een hoog rasterwerk. Deze bijzondere iep is geplant door de Nederlandse Dendrologische Vereniging bij het honderdjarig bestaan van het park, 14-10-1989'.
In het noorden van het land troffen wij twee

In het Lunterse Buurtbos staat deze amerikaanse eik, met een schitterend smeedijzeren hek er omheen. De boom is geplant in 1914 als aandenken aan de stichter van het bos, notaris van Ham.

foto's: Rob Wandemaker

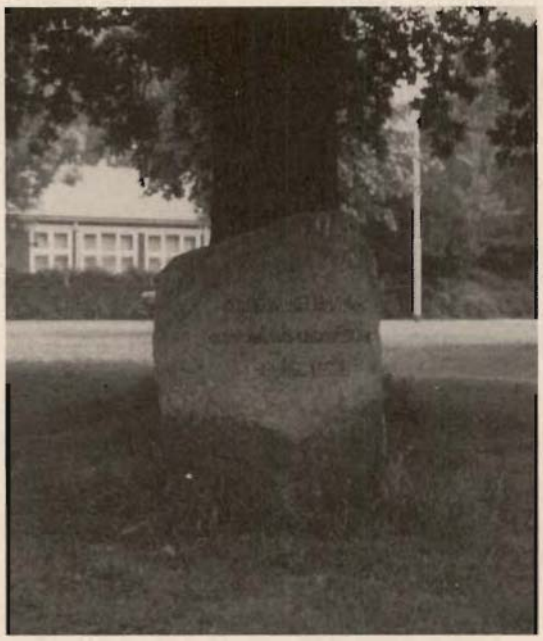

De mr. Schönfeld in Winschoten werd volgens de tekst op gedenksteen aangeboden door volksonderwijs in februari 1936.

foto: Rob Wandemaker

A.N.W.B.-linden (*Tilia x vulgaris*) aan, geplant in 1928 bij het 50-jarig bestaan van deze, toen nog echte 'wielrijdersbond'. Het kan toevallig, maar ook symbolisch zijn, dat beide bomen nu onaangeduid en dus onbekend zijn. In Winschoten is de ANWB-gedenkboom te vinden op een pleintje nabij de burgemeester Schönfeldsingel, in Groningen (stad) staat hij aan de Wilhelminakade.
In Hoorn staat in het plantsoen tegenover het station, waar ook de Wilhelminaboom te vinden is, een bruine beuk (*Fagus sylvatica purpurea*) van Oud Westfriesland 1924. "Aan Hoorn 1964'.
In Amsterdam tenslotte heeft de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde door koningin Juliana een koningslinde laten planten ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de vereniging. Dat gebeurde op 17 mei 1972 op het terras achter de R.A.I., bij het Beatrixpark, het toenmalige Floriadeterrein. De koperen plaat met slecht leesbare, ingegraveerde tekst, zou best eens opgepoetst mogen worden.

Nederland is een bomentaxateur rijker

Er zijn in Nederland slechts twee bomentaxateurs, namelijk de heren Bakker en Copijn (fa.Copijn). De Bomenstichting merkte bij de presentatie van de folder Bomen & Waarde reeds op, dat er behoefte is aan meer taxateurs. De Bomenstichting zou eraan meewerken, het aantal te doen toenemen. Dit zou moeten gebeuren in samenwerking met de Kamers van Koophandel, die taxateurs testen en beëdigen.
Het initiatief is ons op plezierige wijze uit handen genomen toen Henri Rogaar (NCOB) een aanvraag indiende bij de Kamer van Koophandel Eemland (Amerfoort) om tot taxateur van bomen en houtige gewassen te worden beëdigd.
Dhr. Voortman van de Kamer van Koophandel Eemland informeerde bij mevr. Elderenbosch van de Vereniging van Kamers van Koophandel of er een standaard vaktest voor dit vakgebied voorhanden was. Dat was niet het geval. Daarom werd besloten een commissie van deskundigen samen te stellen voor het ontwerpen en afnemen van een adequate vaktest. Deze commissie bestond uit ir.J.Kopinga (IBN-"De Dorschkamp"), ir.A.Raad (deskundige op waardebepaling) en ondergetekende, samen met dhr. Voortman en mevr. Elderenbosch.
Op 16 december werd de kandidaat getest op de volgende aspecten:

- fysiologische kennis van bomen (groeivoorwaarden)
- sortimentkennis
- abiotische/biotische factoren die levensverrichtingen beïnvloeden
- toepassing van in Nederland gangbare waardebepalingsmethoden
- prijzenkennis (onder andere van kwekerijprodukten en boomverzorging)
- redactionele vaardigheden.

De test geschiedde aan de hand van een testcase. De kandidaat had van een bestaand object in Amersfoort een taxatierapport gemaakt en de commissie stelde aan de hand daarvan de vragen.
De heer Rogaar slaagde en werd op 20 december beëdigd.
Wie volgt?

M.t.C.

Oplossing bomenpuzzel

Veertig goede oplossingen ontving de redaktie van de puzzel in nummer 6 van vorig jaar. Onder hen werd het boek 'Monumentale bomen in Nederland ' verloot. C.A.Ehrenburg uit Leeuwarden was de gelukkige. Van harte gefeliciteerd!

De goede oplossing moest zijn:
Horizontaal: iep
vlier
laurier
judasboom
trompetboom
toverhazelaar
Verticaal: zilveresdoorn

Het wilde wilgenwoud van Flevoland

Ton van Wijlen

Nergens in Europa treffen we meer echte oerbossen aan. Ze zijn verwoest door de mens. Zelfs de gordel van de tropische regenwouden loopt heden ten dage groot gevaar vernietigd te worden. Door diezelfde mens.

De natuur is echter oneindig creatief, flexibel. Ze bouwt gewoon weer op wat daarvoor verpletterd is. Ook oerbossen bouwt ze weer op. Volgens een vast procédé. Een gebruiksgereed recept. Het enige dat ze aan extra ingrediënten nodig heeft, is rust en tijd. Echte oerbossen hebben eeuwen, zo niet duizenden jaren nodig om tot stand te komen. Het beginstadium van een oerbos is er echter al vrij snel. Als er maar ruimte voor is. Als de condities maar geschapen worden. Hier en daar in het land bouwt de natuur dan ook zelfs in onze miniatuurvorm. In het hart van Nederland ligt zo'n zeldzame groene splinter. Een plek waar een gloednieuw, wild woud in opkomst is. Een ruig wilgenwoud. Een worstelend woud tussen zompige zanden en ruisende rietkragen...

Flevoland is een nieuw land. Een relatief ongerept gebied op de bodem van de voormalige Zuiderzee. Een provincie met een schoon milieu, een uitermate rijke en gevarieerde natuur en een overwegend jonge, dynamische bevolking.
Flevoland, land van pioniers. Van voortrekkers. Van mensen, planten en dieren, die bestand zijn tegen een stootje. Die houden van uitdagingen.
Bij het inrichten van het Nieuwe Land bedient de natuur zich graag van pionierbomen als wilgen. De regering richtte de pioniersdienst der Zuiderzeewerken op. Het is niet verwonderlijk, dat Flevolands meest bijzondere boom een pioniersboom is, een schietwilg, Salix alba. De ir. M. Klasemaboom, de oudste boom van Flevoland, in 1950 ontkiemd op het toenmalige werkeiland Lelystad-Haven. De boom is te bewonderen in de berm van de Oostvaardersdijk, vlakbij Lelystad-Haven. U kunt hem niet mis lopen.

Nevels en dazen

Langzaam zakt de zomerzon weg in het Markermeer. De lucht siddert na. Transparant grijze wolken van dansende muggen verdichten en

De entree tot de groene oerwoudsplinter, vlakbij het gemaal De Blocq van Kuffeler is gelegen, langs de Oostvaardersdijk. Deze prachtige 'vogelboulevard' loopt langs het natuurmonument De Oostvaardersplassen' en verbindt Lelystad met Almere.
Vlakbij De Blocq is het natuurinformatiecentrum 'De Trekvogel' gevestigd. Van daaruit worden excursies georganiseerd naar de Oostvaardersplassen, het Wilde Wilgenbos en de Iepelaarsplassen, ook al een buitengewoon boeiend, ruig natuurterrein in de onmiddellijke nabijheid. Telefonisch kunnen afspraken worden gemaakt: 03240-22449.

verdunnen zich boven het vochtig dampende moeras. Mistbanken rukken op. Nevels trekken wazige slierten langs de dijk. Reeën springen pardoes het struikgewas in. Lijken van vogels liggen te rotten in drassig warme poelen en kreken. Haarden van botulisme. En vanuit het met lianen van bitterzoet behangen struweel zwermen legioenen steeklustige dazen uit, op zoek naar warmbloedige slachtoffers.

Jungle

We bevinden ons middenin een spectaculair stuk natuur. Een jungle van wild om zich heen graaiend, ruig struikgewas, elkaar verdrukkende bomen, concentraties brandnetels en zompige poelen. Wit geblakerde, houten skeletten van gestorven bomen steken grillig af tegen de wazige lucht. Definitieve verliezers in de strijd om het bestaan. Tot ze krakend en kreunend tegen de grond smakken en worden opgevreten door legers wormen, kevers, slakken, zwammen, bacteriën en meer van dat gulzige spul.

Dit stuk land, deze ruigte op de bodem van de voormalige Zuiderzee, is spontaan ontstaan. De jungle ligt gedrapeerd over een gebied, waar de grond door omstandigheden wat hoger is opgestuwd dan elders. Ook komen er in het land uitgegraven delen voor. Gaten en geulen. Een kleïig maanlandschap, als het ware. Een mozaïk van laagten en verhevenheden, die van het prille begin af aan volledig aan z'n lot werd overgelaten. De natuur mocht ermee doen wat ze wilde.

Vaststaand recept

De gaten vulden zich met water. Plassen ontstonden. Kreken werden gevormd. Concentraties van de meest uiteenlopende moerasvegetaties slingerden zich al gauw rond en dwars door het moerassige gebeuren. Elders ontstond bos. Het begin van een oerbos. De natuur zette haar eerste schreden op weg naar het rijkste bostype dat wij in Europa kennen, het eiken-haagbeukenbos. Het woudtype dat er volgens haar scenario heel uiteindelijk, zo tegen het jaar 2500, zal moeten zijn.

De natuur bedient zich in dat draaiboek van een vaststaand recept. Eerst zal er in de kale, onherbergzame vlakte een pionierbos moeten worden gevestigd. Een bos van voortrekkers. Deze hebben tot taak, het plaatselijke milieu dusdanig te bewerken, dat de omstandigheden gunstig worden voor kwetsbaarder bomen en struiken. En die zullen op hun beurt na vele tientallen jaren, soms pas na eeuwen, de estafettestok doorgeven aan nog meer eisender gewassen. Totdat uiteindelijk de eiken, de haagbeuken en al de andere plantesoorten die deze vertegenwoordigers van de eindfase begeleiden, hun plek hebben weten te bemachtigen.

De havik broedt al jaren in het Wilde Wilgenbos.

Genetische chaos

Het pionier-oerbos uit het scenario van de natuur is op dit moment aanwezig. Het natuurbos wordt gevormd door wilgen, die in schijnbaar lukrake verbanden en samenstellingen staan. Ze behoren tot verschillende soorten. Of in ieder geval tot verschillende natuurlijke varianten, ondersoorten en types. Het ligt er maar net aan, hoe we de materie wetenschappelijk benaderen. Want het is ongelooflijk lastig om wilde wilgen op naam te brengen.

Bij de groene inrichting van Flevoland wordt veelvuldig gebruik gemaakt van pionierbomen als wilgen. Deze voortrekkers groeien onstuimig op, breken de wind en creëren zo een gunstig microklimaat, waarin luwteminnende boomsoorten vervolgens 'aan de praat komen' en hun draai kunnen vinden.
Bij de groene inrichting en het beheer ervan wordt de natuur als voorbeeld genomen. Omdat dit natuurlijk veruit het verstandigst is. Groenbeheer op basis van ecologische uitgangspunten, natuurverrijking.
De natuur laat in het Wilde Wilgenbos voortreffelijk zien hoe zij te werk zou gaan als Flevoland aan haar zorgen werd toevertrouwd. In dit artikel maken we kennis met dat ruige woud. Een boeiende tocht door een stuk ongerepte natuur. Een safari door een oerwoudsplinter in ons land.

Omdat ze zo geweldig gemakkelijk onderling intieme relaties aangaan. Ze kruisen aan de lopende band. En de bastaarden die daar het gevolg van zijn, dragen logischerwijze de kenmerken van beide ouders. Soms echter meer van de één dan van de ander. Een tamelijk chaotische toestand, erfelijk bezien.

Als haren op een hond

Destijds, toen het slijk van de bodem van de Zuiderzee nog maar net bloot lag en het 'maanlandschap' om invulling vroeg, was er een optimaal kiemmilieu voor de pioniersoort wilg. Zaden, in hun pluizige omhulsels van heinde en verre aangedragen door de wind, spoelden aan op het slib. En daar waar het terrein hoog genoeg was om bomengroei te herbergen, schoten ze wortel. Als haren op een hond, zo dicht opeen stonden ze. Wilgjes van allerlei soorten en formaten. Meer dan honderdduizend stuks per hectare. Meer dan tien per vierkante meter. Van deze eerstelingen zou 95% het veld moeten ruimen in de bikkelharde strijd om het bestaan. Alleen de sterkste en meest vitale mochten overblijven. En degene die genoegen nemen met weinig licht onder het kronendak der overwinnaars. Massale sterfte was het gevolg. Een feestdis voor het krakersgilde. Een welkom geschenk voor degene die leven bij de gratie van de dood van andere.

Roofvogelparadijs.

In de hoog opschietende schietwilgen en in de kale, grillig knoestige houten kadavers van de bomen die moesten sterven, huist een wereld van dierlijke organismen. Bijvoorbeeld roofvogels.De havik broedt er. En de buizerd, de torenvalk en de sperwer. Slechtvalken vallen als stenen naar beneden en slaan hun prooi. Ransuilen staren ons aan vanuit verlaten eksternesten. In de moerassige plassen waden lepelaars en in de winter een handvol verwilderde flamingo's. Purperreigers, aalscholvers, zilverreigers... ze zijn er allemaal.
En zo werd deze groene jungle tot wat het nu is: een wild wilgenwoud van wel zeer aparte allure. Wilgen die nu al geleidelijk aan het veld ruimen en plaats maken voor vlieren, essen en iepen, hun opvolgers in het scenario van de wilde natuur...

Bomennieuwsartikelen in 1991

Organisatie Bomenstichting

Afscheid voorzitter de Kruyff 4
Hans Pfeiffer nieuwe voorzitter 5
Instelling Bomenfonds 5
In memoriam mr. Edouard de Kruyf 116

Aktiviteiten Bomenstichting

Bomenfonds 5-7
Bomenroutes in Nederland 23,65-67,125
Boomfeestdag 33
Hortusdag, 1 juni Landelijke 35
Herstelbijdrage monumentale bomen 48,56,116,127
Floriade 1992 59
Bull-kalender 59
Rol van de Bomenstichting 97
Bomen voor Oranje 113
Boomadopties 114
Boompje verwisselen 129

Stamgasten

ir. J.J. Westra 8
A. Hoekstra 39
Carla van Lingen 62
mr. E.W. de Kruyff 84
Dick Polvliet 119

In gesprek met:

Leen Hoogstad 16
Vijko Lukkien 35
Herman Sieben 60
Edouard de Kruyff 84
Gerrit de Graaff 117

Boomverzorging

Opleiding boomverzorger 18
Boomverzorgingstips 24,128
Snoeien van bomen en struiken 40-43
Bomen watergeven 50
Droogte en verdroging 57
Jute om boomstam 71

Boomziekten en aantastingen

Iepeziekte 14
Dennehout-aaltje 68
Wilgehaantjes 71
Luizen, honingdauw, roetdauw 72,127

Waardevolle bomen

Plataan Leeuwarden 11,60,100
Paardekastanje Vorden 13
Hoogstam vruchtbomen Limburg 13
Paardekastanje van de Griendkeet 44
Linde Sambeek krijgt onderhoudsbeurt 61
lepen langs de Bennemeerseweg 67
Red de drie op de Koerheuvel 101
Koperbeuk Berkhout 101
Sarphatipark, Amsterdam 102
Linden Valkenswaard 102

Bomen in de schilderkunst

Cultuur en verzorging van bomen in de kunst 47
De eiken van de Spessart in het licht van de kunst 121

Boombescherming

Kapvergunning vruchtbomen 50
De bomen vogelvrij? 80
Bomen en hun rechtsbescherming 88-94
De rol van de Bomenstichting 97
Enkele tips 98-99
Wie moet om: de boom of de rechter? 103
Bouwen rond bomen is kiezen of delen 122

Boeken en tijdschriften

Voor u gelezen 25,49,72,128
Monumentale bomen in Nederland 25,39
Grote groen gids 25
Geurende planten 25
Uw tuin vol vlinders 49
Modern arboriculture 49
De laatste regenwouden 73
De natuur terug 73
Aktieboek Natuur en Milieu 105
Bomen en Wet 105
Bomen voor Oranje 113

"Bomen & ..." folders

Bomen & Bijen . . . . . .in nr.4
Bomen & Aktie . . . . . .in nr.5
Bomen & Cijfers . . . . . .in nr.6

Diversen

Methode Raad in de praktijk 12
Mangrove 16-17
Boompje verwisselen 24
Lezersonderzoek Bomennieuws 32
25 Oranjebomen 58

Bij aankoop van een Husqvarna 244 GX of 165 RX ontvangt u gratis een waardevolle AKTIEDOOS waarin:

- **Gehoorbeschermer met plexiglas vizier**
- **Handige benzinetank**
- **Werkhandschoenen**

De Husqvarna 244 GX en 165 RX zijn professionele bos- en taludmaaiers, die speciaal werden ontwikkeld voor het **intensief** maaien van lang gras en het zagen van opslaghout.

Prijzen, incl. BTW.,
244 GX ƒ 2013,-
165 RX ƒ 2309,-

Aktie geldig t/m 30 juni 1992

Stuur onderstaande bon in voor meer informatie

Stuurt u mij meer informatie over de 244 GX en de 165 RX
Naam:.....
Adres:.....
Postcode:.....Plaats:.....

Husqvarna BOS & TUIN

Husqvarna Nederland B.V. - De Nort 20 - 3931 NG Woudenberg

STICOMFORT-WAXKLEDING

WATERDICHT en toch ADEMEND

STICOMFORT

- Een klassiek Engels product, exclusief voor Stierman-Soest vervaardigd.
- Sterk, geeft niet af, veel ruime zakken, comfortabele warme voering, hoge ruime corduroy kraag, geen naden op de schouders.
- Diverse modellen en lengtes, bodywarmer, hoedje, broeken, leggings.

Vraag informatie bij:

STIERMAN-SOEST

Postbus 184, 3760 AD Soest, de Beaufortlaan 24, 3768 MJ Soest.
Telefoon 02155-10272*. Fax 02155-19282. Telex 43434 stier nl.

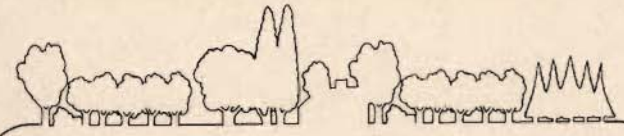

boomkwekerij hoveniersbedrijf

GROENCENTRUM TONSEL

HORLOSEWEG 10 - 12, 3845 LA HARDERWIJK **Tel.: 03417-59614**

VOOR AANLEG EN ONDERHOUD VAN:

* Plantsoenen, openbaar groen
* Gazons en sportvelden
* Windsingels, erfbeplantingen
* Recreatie-terreinen
* Bedrijfs- en industriebeplantingen
* Wegbermen en ruwgrasterreinen

VOOR LEVERING VAN:

* Park- en laanbomen
* Eiken in vele soorten en variëteiten
* Zware solitairbeplanting
* Sierheesters, rozen
* Coniferen en heesters
* Bos- en haagplantsoenen

VERZORGING VAN:

* Dunnings- en veilingswerkzaamheden
* Houtaankoop
* Alle voorkomende plantwerkzaamheden
* Verzorgen en adviseren van subsidieaanvragen
* Wildafweervoorzieningen
* Inventarisatie/beheersplannen

MB-BOEK / MB-PROJECT

MB-BOEK/MB-PROJECT is een uitgebreid administratiepakket waarmee u op eenvoudige wijze uw projectadministratie, facturering en boekhouding verzorgt. Er is een versie voor het hoveniersbedrijf en een versie voor tuin- en landschapsarchitecten.

MB-BEHEER

MB-BEHEER is een beheerinstrument voor objecten in stedelijk en landelijk gebied: geschikt voor inventarisatie, werkplanning, nacalculatie, simulatie, het maken van gemeentelijke begrotingen, etc. Koppeling naar CAD-programmatuur op aanvraag.

MB-CALC

MB-CALC is een programma waarmee u op zeer eenvoudige wijze begrotingen kunt maken op basis van eenheidsprijzen of op basis van IMAG-tijdnormen.

BSW-PLANT

BSW-PLANT is een muisgestuurd plantselectieprogramma. Het programma valt op door de zeer hoge selectiesnelheid. Met BSW-PLANT kunt u ook plant- en bestellijsten maken.

MEER INFORMATIE ?

Voor overheid, instellingen, hoveniers en tuin- en landschapsarchitecten ontwikkelt Bakker, Spees & Werkman maatwerkprogrammatuur. Het bureau maakt analyses en definitiestudies en geeft adviezen op het gebied van organisatie en efficiëncie. Het bureau biedt ondersteuning bij het werken met vele programma's.

Wilt u meer informatie over de activiteiten van Bakker, Spees & Werkman, bel dan onderstaand nummer. Wij sturen u graag een informatiepakket of maken een afspraak voor een demonstratie.

Bakker, Spees & Werkman
adviseurs groen en automatisering

prinsengracht 76 1015 dx amsterdam
tel. 020 - 6 381 489

Klimop is mooi en zeker niet schadelijk

De heer van Hoey Smith reageerde nogal geschokt naar aanleiding van mijn bericht over Herstelbijdragen monumentale bomen (zie Bomennieuws 4 en 6 in 1991). Hij dichtte klimop allerlei slechte eigenschappen toe, die ik zelf nog nooit had waargenomen en ook nooit in literatuur was tegengekomen.
Het instituut 'De Dorschkamp' in Wageningen zond mij een kopie van een artikel getiteld 'Ivy - boon or bane?' (Klimop - zegen of vloek?) geschreven door J.E.J. White, dendroloog en verbonden aan Westonbirt Arboretum en Arboriculture Advisory and Information Officer in Engeland.
Het artikel vermeldt onder andere het volgende:
Jonge scheuten vormen groepjes wortels. Als scheuten klimmen, dan hebben de wortels alleen een hechtende funktie - zij absorberen geen voedingsstoffen of vocht van het substraat waaraan zij zijn gehecht. Als scheuten tegen bomen opgroeien, dan dringen de hechtwortels alleen in het buitenste laagje van de dode schors en de scheut zal geen belasting op het cambium uitoefenen.
Omdat klimop niet parasitair is zal het de boom niet beschadigen.
Meestal groeien de scheuten omhoog, maar het kan voorkomen dat een zijscheut om de boomstam groeit en deze omstrengelt.
Problemen kunnen ontstaan wanneer een boom verzwakt raakt en de bloeischeuten van de klimop een grote massa hebben gevormd. De boom wordt daardoor windgevoeliger en kan omwaaien.
Zoals u ziet valt het nogal mee en is er geen gegronde reden om klimop uit bomen te verwijderen.

F.M.

Bladluizen zijn niet zomaar te vangen

De heer van Uffelen uit Epe reageerde in Bomennieuws 6-1991 op de Boomverzorgingstip van Marjan ten Cate in Bomennieuws 4-1991.
De heer van Uffelen was van mening dat de luizen aantasting voornamelijk te maken had met slechte groeiomstandigheden van gewassen. Door een milieu te scheppen waarin de bomen, struiken en kruidachtigen het uitstekend naar hun zin hebben, kunnen de bladluizen worden bestreden. Of beter, de luizen hebben er dan geen trek in en gaan op zoek naar andere planten.

Navraag bij een expert op het gebied van bladluizen, de heer A. van Frankenhuijzen, leverde echter een ander idee over de bestrijding op. Namelijk dat gewassen met allerlei bemesting en verbetering van groeiplaats misschien wat minder last van luizen hebben, maar dat dit niet het middel is om van bladluizen verschoond te blijven. Er kan evengoed een plaag in uitbreken. De faktoren die bijdragen tot een bladluizeninvasie zijn zo divers, dat er in feite beter niets kan worden ondernomen om van te voren een aantasting tegen te gaan. De chemische bestrijdingsmiddelen laat ik uiteraard buiten beschouwing.
Als voorbeeld noemde de heer van Frankenhuijzen de zomer van 1991. Voorafgaand hadden bladluizen een goede winter gehad met niet teveel kwakkelweer (dit is namelijk slecht voor de overwintering van veel insekten). Het voorjaar gaf dus reden om een grote populatie te verwachten. Maar de klap kwam op het moment dat de diertjes op het hoogtepunt van hun ontwikkeling hadden moeten zijn, de maand juni. Deze was veel te koud en te nat en daaraan hebben bladluizen een hekel. De ontwikkeling zakte in elkaar met als gevolg dat ook de bekende honingdauw, de uitscheiding van de suikerhoudende vloeistof, niet zo massaal werd aangetroffen op auto's, tuinmeubilair e.d. als in andere jaren. De koude douche (de regenbuien) had geholpen.
Wilt u zelf profijt hebben van de douche met de tuinslang op de luis, dan kunt u het beste met koud water spuiten op een warme dag. Het verschil in temperatuur zullen veel luizen niet niet overleven.

F.M.

Voor u gelezen

NRC/Handelsblad - december 1991
Het is bekend dat in de natuur geneeskrachtige stoffen schuilen, waarvan sommige pas de laatste tijd worden ontdekt. Reden temeer om zuinig op de natuur te zijn. Ook bomen spelen hierin een rol. Zo blijkt een extract uit de bladeren van de Ginkgo biloba een goed middel te zijn tegen vergeetachtigheid en concentratiestoornissen. Het extract is als homeopatisch middel Geriaforce in de handel.

Milieudefensie - november/december 1991
De Tweede Kamer is tegen beperking van de invoer van hardhout uit Maleisië, een van de gebieden waar het regenwoud door overmatig kappen dreigt te verdwijnen.

Grasduinen - december 1991
De Stichting Grasduinen kent een subsidie-regeling voor aktiviteiten op het gebied van natuur en milieu. Een tiental projekten werd het afgelopen jaar gehonoreerd.

Groei & Bloei - december 1991
Een boeiend artikel over het Pinetum Blijdenstein te Hilversum, waarin zich een van de grootste verzamelingen coniferen ter wereld bevindt. Verder wordt aandacht besteed aan de Servische Spar (Picea omorika). Samen met de fijnspar (Picea abies) zijn dit de twee van oorsprong Europese sparsoorten.

Groen - december 1991
In dit nummer wordt gepleit voor een grotere plaats van de natuurlijke plantengroei in het stedelijke milieu.

Groenkontakt - november 1991
Een artikel over het bepalen van de fysische kaprijpheid en de vitaliteit van park- en laanbomen. Men is van mening, dat op dit ogenblik nog geen duidelijk antwoord op deze vragen kan worden gegeven. Dit Belgische tijdschrift maakt verder melding van de stand van de Bomenstichting op de Floriade, een ontwerp van de Belgische tuinarchitekt Michel Pauwels.

Natuur en Milieu - november 1991
Een uitvoerig artikel over de Robinia pseudoacacia en de betekenis van deze boomsoort als leverancier van waardevol hardhout. Het aanplanten van deze boom kan dus bijdragen tot vermindering van de houtkap in de regenwouden.

J. C.

Beperking gebruik tropisch hardhout

In 1990 verscheen het boekje "Kap ermee", een uitgave van NOVIB/METS. Hierin wordt gewezen op de grote gevaren, die de tropische regenwouden bedreigen. Op niets ontziende wijze worden deze wouden gekapt, tot schade van het milieu op aarde en van de mensen die in en van deze wouden leven.
De rijksoverheid overweegt maatregelen om tot beperking van het gebruik van tropisch hardhout te komen. Hierbij moge worden opgemerkt dat Nederland na Japan de grootste gebruiker van deze houtsoort is. Instanties als de Vereniging Milieudefensie hebben ons reeds geruime tijd duidelijk gemaakt, dat het verdwijnen van de tropische regenwouden voor het milieu op aarde funeste gevolgen zal hebben.
In dit verband maak ik allereerst melding van de uitgifte van een folder, waarin voor tropisch hardhout alternatieven worden gegeven. Deze folder en andere informatie is te verkrijgen bij de Vereniging Milieudefensie, Antwoordnummer 8391, 1000 RA AMSTERDAM.
Verder heeft de regering onlangs aan de Tweede Kamer een nota aangeboden onder de titel: "Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud". In dit 141 blz. tellende boekwerk wordt een voortreffelijk en goed leesbaar overzicht van deze problematiek, en van de beleidslijnen die de regering voorstelt, gegeven.
Ook de enorme gekompliceerdheid ervan komt duidelijk naar voren. Het gebruik van de tropische regenwouden is in handen van exploitatiemaatschappijen, grootgrondbezitters en van de arme bevolking van deze gebieden. Zij hebben alleen belang bij exploitatie en ontginning, en niet bij de verdere toekomst van het gebied. Medewerking van al deze groepen zal nodig zijn. Bovendien heeft alleen een internationale aanpak zin. Bij de regeringen in de verschillende tropische gebieden
(Brazilië, Indonesië, Zaïre en een aantal kleinere landen) bestaat nog onvoldoende inzicht in deze problematiek. Er zal hun duidelijk worden gemaakt, dat een goed beleid NU nodig is, willen deze landen ook in de toekomst nog kunnen profiteren van de wouden, die voor hun bestaan zo belangrijk zijn.
In Nederland kunnen op korte termijn twee maatregelen worden genomen om het gebruik van tropisch hardhout te verminderen. De ervaring heeft namelijk geleerd, dat houtsoorten als grenen- (van de grove den) en vurenhout (van de fijnspar), mits op de juiste wijze behandeld (geïmpregneerd), heel goed als vervangers kunnen dienen van tropische hardhoutsoorten als meranti, azobé, teak en mahoni. Er zijn ook onderzoekingen gedaan naar het impregneren van populierehout. Stichting Natuur & Milieu propageert het houtgebruik van de Valse acacia (Robinia) als goed alternatief. Dit hout bezit eigenschappen die in grote lijnen overeenkomen met de tropische soorten.
Daarnaast kan in sterkere mate worden gestreefd naar bebossing, onder andere met bovengenoemde inlandse houtsoorten. Wat het verduurzamen van hout betreft, is het van belang dat wordt gezocht naar konserveermiddelen die niet schadelijk zijn voor het milieu. De ze maatregelen worden echter steeds terloops genoemd in de nota.

Joop Comijs

Bonsai

Het complete handboek
Harry Tomlinson
uitgave: Zomer en Keuning, Ede
224 blz.; foto's
ISBN 90-210-0119-5
gebonden
ƒ 62,50

Het is duidelijk dat Harry Tomlinson zelf bonsaibomen kweekt: hij weet er alles van en is erdoor "gegrepen". Zijn doel is een geïdealiseerde en gestileerde herschepping van de natuur. In zes hoofdstukken wordt duidelijk gemaakt hoe men van het ongevormde uitgangsmateriaal (een zaailing, een stek) een bonsai kweekt. Veel mooie en duidelijke foto's begeleiden de tekst. Hetzelfde boompje wordt getoond voor en na het snoeien, in het voor- en najaar, na één, twee, drie jaar, enz. Alle handelingen (de "training") worden zo voor iedere beginneling verduidelijkt. De techniek is aan de hand van dit boek goed te leren. Dat geldt natuurlijk niet voor de kunstzinnige kant, maar uit ervaring weet ik dat men alleen op grond van technische kennis ook hele mooie boompjes kan "maken". Een lange lijst van bomen en struiken (waaronder veel inheemse, winterharde soorten) die geschikt zijn voor bonsai, compleet met de meest elementaire aanwijzingen, maken dit boek tot een plezierig naslagwerk.

Marjan ten Cate

Tuinen in Nederland

Onder eindredaktie van Arend Jan van der Horst
Uitg.: Terra - Zutphen
Formaat: 25 x 35 cm
200 bladzijden met ruim 200 kleurenfoto's van Marijke Heuff
Gebonden, met stofomslag
ƒ 125,-
ISBN 90 6255 448 2

Tuinen in Nederland werd onder auspiciën van de Nederlandse Tuinenstichting samengesteld. Deze stichting gaf eerder een boek onder dezelfde titel uit. Dit geeft misschien wat verwarring, maar deze nieuwe uitgave slokt de oude in feite op. Het boek is overweldigend door zijn uitvoering en grote kleurenfoto's.
Marijke Heuff heeft jarenlang mooie en bijzondere tuinen gefotografeerd. De kwaliteit van de kleurenfoto's is fantastisch. De sfeerplaatjes zullen velen inspireren.
Voor de samenstelling van de teksten liet men de tuineigenaren of beheerders zelf aan het woord. Daarom is dit boek juist zo aardig geworden. De lezer ervaart de liefde van de eigenaren voor hun tuin en leeft mee met de inspanning die eigenaren leveren om hun "paradijsje" in stand te houden of problemen op te lossen.
Van de ruim vijftig besproken tuinen worden er jaarlijks enkele één of meer dagen voor het publiek opengesteld. Het is jammer dat daarvan geen overzicht is opgenomen, zelfs geen telefoonnummer voor informatie.
Ik kan u het boek zeker aanbevelen, maar u moet op z'n minst eens een tuin bezoeken. Alleen dan krijgt u pas echt een indruk.

Frank Moens

28 februari t/m 3 maart
Tuin '92
Frieslandhal Leeuwarden
Toegang ƒ 8,50
t/m 12 jr. en 65+ ƒ 5,-
Bomenstichting is met een stand aanwezig

14 maart
Landelijke Vlinderdag
Wageningen
Org.: Vlinderstichting

17 maart
lezing KMTP Ermelo
Marjan ten Cate - van Elsland

maart
Snoei en aanplant hoogstamvruchtbomen
Stichts Landschapsbeheer organiseert twee cursussen die elk bestaan uit 1 theorieavond en 2 praktijkdagen
Inlichtingen bij Mariette Hilkemeijer tel. 030 - 205534 ('s ochtends)

25 maart
Nationale Boomfeestdag
inl. 030 - 85 27 27
30 maart
Lezing Gerrit de Graaff
Veluwehal, Barneveld
Toegang ƒ 2,50

10 april t/m 11 oktober
Floriade 1992
Zoetermeer

30 april t/m 10 mei
Floriade: Binnententoonstelling van boomkwekerijgewassen en perkplanten

23 mei
Donateursexcursie
De convocatie voor de deze voorjaars excurisie die in het teken zal staan van de Floriade ontvangt u bij het volgende Bomennieuws

In onze gemeente zijn oude lindebomen gekapt, omdat astmapatienten erlast van hadden. Wat vindt u daarvan?

Mensen kunnen overgevoelig zijn voor stuifmeel (pollen), haartjes (van knoppen en bladeren) of zaadpluis van bomen en struiken. Stuifmeel komt van alle bomen, behalve bij enkele soorten, waarvan de mannelijk en de vrouwelijke bloemen op aparte bomen zitten. Daarvan produceren de vrouwelijke exemplaren dus geen stuifmeel (bijvoorbeeld wilg, populier, hulst). Bomen met harige bladeren zijn o.a. linde, hazelaar en abeel.

Zaadpluis wordt alleen geproduceerd door populieren en wilgen.
Sommige mensen lopen alleen een paar dagen te niezen als de schuldige stoffen in de lucht zijn, anderen kunnen er flink ziek van zijn. Remedies zijn het gebruik van medicijnen, zolang weggaan of de bomen omhakken. Dat laatste gaat ons te ver, al begrijpen we heel goed, hoe vervelend die perioden zijn voor CARA-patienten. Het duurt echter nooit lang: na een paar weken is het stuifmeel, haar of pluis weer uit de lucht en kunnen ook deze mensen weer gewoon ademhalen.
Er zijn veel méér mensen allergisch voor stuifmeel van grassen en granen (pollen), maar niemand vraagt om het weghalen van akkers en weilanden. We hebben de natuur nu al veel te ver naar onze hand gezet. Moeten we nu nog verder gaan met het uitroeien van alles wat ons dwars zit? Of wordt het tijd dat we ons zelf eens aan de natuur gaan aanpassen. En datzelfde geldt voor "overlast" door honingdauw, vallende kastanjes, glibberige bessen, miljoenen berkenzaadjes enzovoort. Last van bomen? Neem het op de koop toe, bomen zijn te belangrijk om ze voor zulke wissewasjes maar dood te maken!

M.t.C.

In Friesland is het al voorjaar!

Van vrijdag 28 februari tot en met dinsdag 3 maart 1992 (het eerste weekend van de voorjaarsvakantie) wordt in de Frieslandhal in Leeuwarden de beurs Tuin '92 gehouden. Een beurs waar u het voorjaar letterlijk kunt ruiken... De noordelijke tuinsector geeft acte de présence, inclusief een aantal boomverzorgingsbedrijven. Op Tuin '92 vindt u bomen, planten, zaden, modeltuinen, tuinmeubelen, bollen en potten. Ook de Bomenstichting zal er zijn (inclusief een 'bomendokter')!

De Bomenstichting is door boomverzorgingsbedrijf 'De Vertakking' uit Hallum uitgenodigd om aanwezig te zijn op deze grootste tuinenbeurs van het noorden des lands. Die uitnodiging accepteerden we graag en wat ons betreft verdient dit navolging.
U kunt bij ons terecht voor de collectie boeken, brochures, folders, posters en natuurlijk de unieke neuskruizen (boomhoogtemetertjes). We hebben diverse nieuwe boekjes voor liefhebbers in de aanbieding. Een mooie gelegenheid om uw bestelling zonder extra verzendkosten in huis te krijgen. Bovendien zult u een goed gesprek kunnen voeren met een echte bomendokter (neem vooral foto's mee van uw zieke boom)!

De Vertakking is gespecialiseerd in boomverzorging, tuinaanleg en -onderhoud. Kwaliteit staat hoog in het vaandel, net zoals bij de Bomenstichting, zo vond men. De Vertakking wil immers óók bevorderen dat mensen boombewust worden: medewerkers van het bedrijf werken als vrijwillig kontaktpersoon voor de Bomenstichting, en geven bovendien les in het vak Boomverzorging aan het Agrarisch Opleidings Centrum Friesland.

Tot ziens dus, in de Frieslandhal in Leeuwarden!

M.L.

afd. Boomverzorging voor:

- snoeien met eigen hoogwerker
- boomverplantingen
- vellen van moeilijk staande bomen
- onderzoek
- standplaatsverbetering
- leveranties bomengrond (5% organische stof)

tuintechniek walter van helvoirt

Berkelseweg 10a / 5056 HZ Berkel-Enschot / Tel. 013-332275 / 333234

Voor PARK- CITY- en PROJECT-meubilering de degelijkste en meest uitgebreide systemen.

VRAAG DE GROTE KLEURENCATALOGUS.

GEGARANDEERD GEEN ROEST

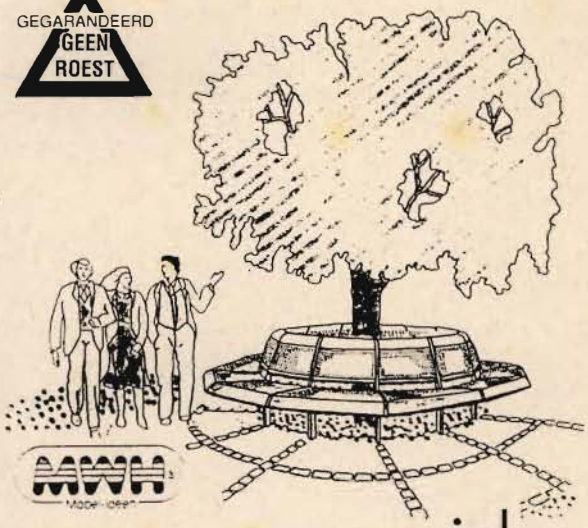

inter-design id

postbus 217 6800 AE arnhem nederland
telefoon 085-435907 telefax 01720-21120

Zo'n boom laat je toch niet vallen?

De Bomenstichting moet steeds harder vechten om bomen te kunnen behouden. Steeds vaker wordt er door mensen een beroep op ons gedaan. Een grotere achterban en meer financiële middelen zijn onontbeerlijk als we bomen willen redden. Steun ons. Wordt óók donateur van de Bomenstichting!

Ja, ik doe mee.

☐ Ik word donateur en betaal minimaal ƒ 35,- per jaar
☐ Ik word 65+ donateur en betaal minimaal ƒ 25,- per jaar

Naam: . . . . . Voorl.: . . . . . .Geb.jaar 19 . . . .

Adres: . . . . . .

Postcode: . . . . . Woonplaats: . . . . . .

Als donateur ontvangt u 6 keer per jaar Bomennieuws en 3 nieuwe afleveringen van de folderserie Bomen & ... Bovendien kunt u 2 keer per jaar deelnemen aan een donateursexcursie.

Deze bon kopiëren of uitknippen en in een geopende, ongefrankeerde envelop sturen naar: Bomenstichting, Antwoordnummer 9013, 3500 ZA UTRECHT. Bedankt!

Nieuw bij de Bomenstichting

Wij hebben onze collectie uitgebreid met een aantal hele aardige boeken voor jong en oud. Leuk om cadeau te geven, maar ook om zelf te houden! Door uw boeken via ons aan te schaffen steunt u de Bomenstichting. Wilt u weten wat er nog méér bij ons te koop is, vraag dan even om een nieuwe Uitgaven Prijslijst 1992/1993.

Bomen en struiken planten en verzorgen

Andreas Bärtels
In tuinen, groot of klein, zien we steeds weer dat bomen en struiken verkeerd behandeld en toegepast worden. Alleen als we de eigenschappen van houtige gewassen en hun eisen aan de standplaats en verzorging kennen en daarmee ook rekening houden, kunnen we veel plezier beleven aan prachtige bomen en struiken.
127 pagina's, 13 x 19 cm, paperback, uitgeverij TERRA
***f* 21,50**

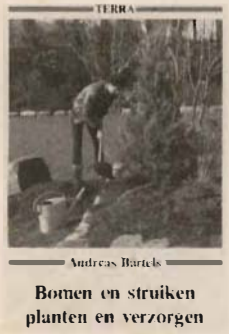

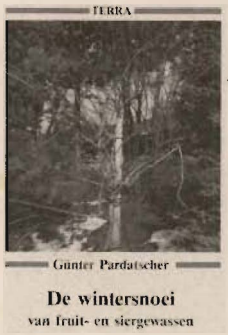

De wintersnoei van fruit- en siergewassen

Günter Pardatscher
De wintersnoei moet plaatsvinden op vorstvrije dagen in de nawinter. Door op de juiste manier te snoeien zal de boom meer vruchten en bloesems opleveren. Dit boek verschaft de amateurtuinder de nodige basiskennis, die hem in staat stelt ook zonder speciale opleiding op de juiste manier aan het werk te gaan.
126 pagina's, 13 x 19 cm, paperback, uitgeverij TERRA
***f* 21,50**

Vreugde beleven aan ... BOMEN

Diverse auteurs
Een klein geschenkboekje met schitterende kleurenfoto's van monumentale bomen in Duitsland. Bij elke foto staat een gedicht of wijsheid met betrekking tot bomen. Ook wordt er telkens iets verteld over de boom op de foto.
47 pagina's, 15 x 15 cm, harde omslag, uitgeverij Helmond
***f* 12,75**

Okke, Nootje en Doppejan

Elsa Beskow
Prentenboek over de avonturen van een hazelnootfamilie die in een grote dikke eik woont. Leuk om voor te lezen.
32 pagina's, 22 x 27,3 cm, gebonden, uitgeverij Christofoor.
***f* 27,-**

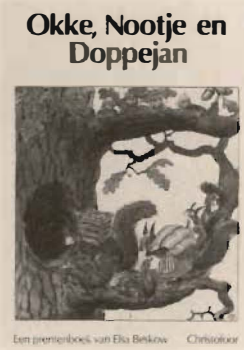

'Een lampion in de boom'

Lot van den Akker en Jaap Zijlstra
Een lief boekje met prachtig gekleurde aquarellen en haiku's (Japanse dichtvorm) over de natuur. Echt iets om weg te geven.
32 pagina's, 17 x 20 cm, gebonden, uitgeverij TERRA
***f* 12,75**

Laat me groeien

Hannu Mäkelä/Kaarina Kaila
In 'Laat me groeien' vertellen Mäkelä en Kaila op poëtische en kleurrijke wijze hoe een klein zaadje van een boom op een rotsige bodem is gevallen en stil en eenzaam wacht op iemand die het zaadje in de warme grond zal stoppen. Voor (groot)vaders, (groot)moeders en (klein)kinderen.
28 pagina's, 14,5 x 21 cm, gebonden, uitgeverij Christofoor
***f* 20,90**

BESTELLEN:

Maak het verschuldigde bedrag over op ***giro 2108755*** *ten name van de Bomenstichting in Utrecht, o.v.v. het door u gewenste artikel*
Prijzen zijn inclusief verzendkosten